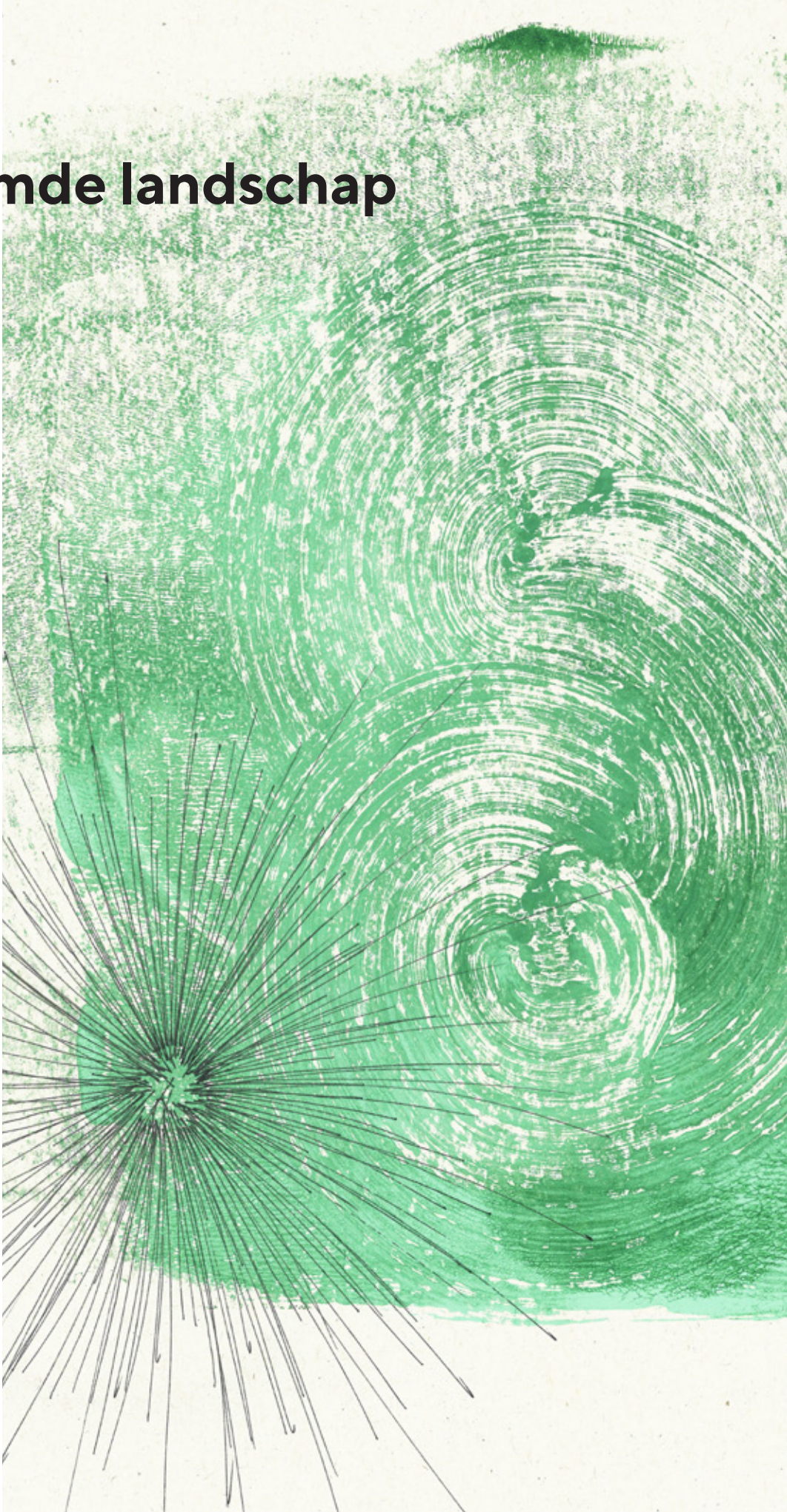

Het gevormde landschap

woorden **Manon Laterveer-de Beer**
beelden **Marije Pasman**

Met een grommend gekreun komt mijn grasmaaier tot stilstand. Het is weer zover. De mollen hebben flink huisgehouden in mijn tuin en duwen het gras vanuit hun ondergrondse gangenstelsels omhoog. Na bijna vijfentwintig jaar wonen in de polder heb ik het opgegeven om de mols-hopen uit mijn tuin te halen. Mollen horen hier thuis en de zwarte bergjes mogen er zijn. Ze geven karakter aan het vlakke, groene landschap en wijzen ons erop dat zich ook onder onze voeten van alles afspeelt. En ik moet toegeven, ik heb een zwak voor mol-len gekregen. Zeker nadat ik een keer op mijn hurken heb zitten toekijken hoe een molshoop tot leven kwam.

Een jonge, onervaren mol duwde met horten en stoten kleine beetjes zwarte grond naar boven. Toen brak zijn roze slurfsnuitje door de opper-vlakte heen. Een magisch moment

dat me de adem ontnam. Zou hij zich verder naar buiten wagen? Onderzoekend draaide het diertje zijn snuit met ragfijne snorharen in het rond. Snel daarna verscheen zijn zwarte kop, met ogen zo klein als speldenknoppen. Levend in het pikkedonker hebben ogen nauwelijks zin. In plaats daarvan doen de gevoelige snorha-ren van de mol dienst om onder de grond de weg te vinden. Tot mijn stomme verbazing kwam het molle-tje helemaal bovengronds. Met zijn spatelvormige voorpoten schepte hij daadkrachtig de aarde opzij. En daar was hij, met zijn fluweelzwarte vacht, glinsterend in de zon. De haarinplant van mollen is aangepast aan het leven in smalle gangen. Omdat de haren alle kanten op kunnen bewegen, gaat de mol net zo makkelijk in zijn voor- als achteruit. Oh, wat had ik het zijdezachts op dat moment graag willen aanraken ...

Intussen loopt het zweet in straaltjes langs mijn rug. Volgende keer het maaien toch maar 's avonds doen, in plaats van midden op de dag in de zo-merzon. Vooral langs het talud, waar mijn grasveld grenst aan de rietkraag, is een pittig onderdeel van mijn we-kelijkse work-out. Om de grasmaaier steeds vanuit de schuinte omhoog te trekken, kost behoorlijk wat kracht. Mijn ogen gaan langs het dichte riet, waar ik de kleine karekiet vast heb opgeschrikt met het gebulder van mijn machine. Sorry vogeltje, maar dit moet echt even gebeuren. Dan vangt mijn blik een knaloranje vlek tussen het groen. De rattenvanger is weer langs geweest, schiet het door mijn hoofd.

Wanneer je zoals ik in de polder woont, leer je te leven met het water en de natuur. De sloten rond mijn tuin zijn gegraven om het land droog

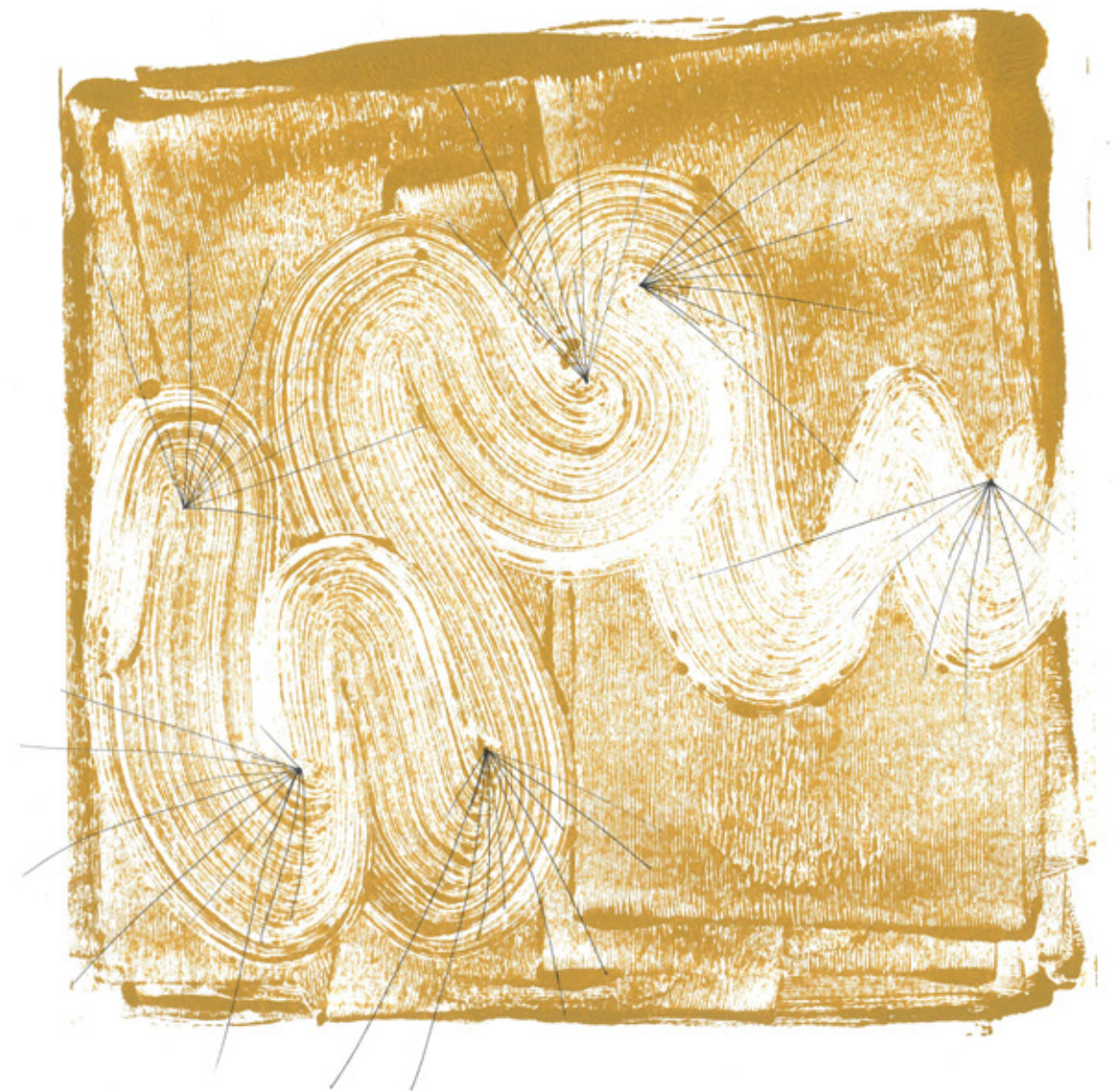
te houden. Begrensd door dijken verzamelt het water zich verderop in het boezemwater, waarna het naar het gemaal stroomt. Om vervolgens via een lange weg te worden afgevoerd naar zee. Dat er een stokje met oranje vlaggetje in de grond langs mijn oever is geprikt, is een teken dat hier een hol van een muskusrat is aangetroffen. Met enige regelmaat komt iemand van het waterschap langs, om te zoeken naar deze hollen en ze te markeren. Want muskusratten zijn flinke gravers en kunnen dijken ondermijnen. Om droge voeten te houden, moeten ze dus worden bestreden. Ik onderbreek mijn maaibeurt, nieuwsgierig of ik een hol bij het oranje vlaggetje kan ontdekken.

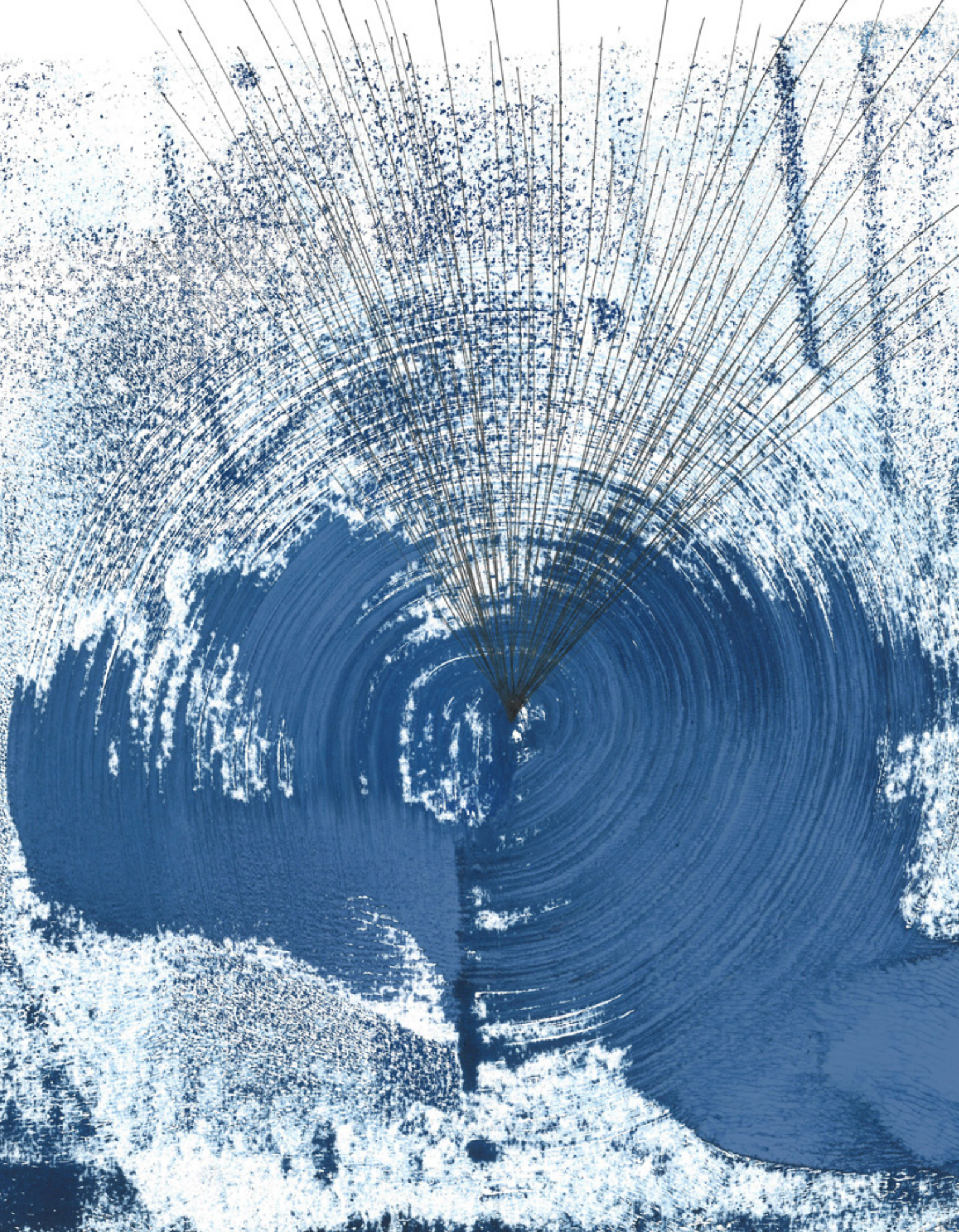
Van oorsprong komen muskusratten uit Noord-Amerika. De soort is aan het begin van de vorige eeuw ingevoerd in Europa voor de pelsdierfokkerij. Ontsnapte en losgelaten dieren wisten zich hier te vestigen, in een waterrijke omgeving. Muskusratten zijn knaagdieren en leven op een menu van plantaardig materiaal, zoals riet en waterplanten. Langs

de oever graven ze hun holenstelsel met meerdere gangen. Met dit in gedachten speur ik in de buurt van het vlaggetje tussen de rietkraag, maar ik zie nergens een hol. Waarschijnlijk heeft de rattenvanger iets onder de waterspiegel gevonden, want daar maakt de muskusrat de ingang naar zijn gangenstelsel. Van daaruit lopen de gangen naar de ondergrondse burcht, die hoog en droog ligt. Ik stap terug uit het riet. Ondertussen heeft de kleine karekiet zijn ritmische gezang hervat. Met gesloten ogen laat ik het zomerse natuurgeluid op me inwerken. Het onttrekt me de zin om mijn bulderende activiteit voort te zetten, ik besluit het voor even hierbij te laten en ga zitten in het gras.

Rustend langs de oever kabbelen mijn gedachten voort. Ik moet denken aan een ander waterminnend knaagdier dat wel oorspronkelijk in Nederland thuishoort, maar sinds 1826 als gevolg van de jacht was verdwenen: de bever. Na ruim anderhalve eeuw van afwezigheid, werd de bever in 1988 geherintroduceerd. Exemplaren uit

het voormalige Oost-Duitsland werden vrijgelaten in de Biesbosch. En dat was een groot succes; het waterrijke moerasgebied bleek de bevers goed te bevallen. Jaren later volgden uitzettingen van bevers in de Gelderse Poort, in Groningen en in Drenthe. Ook in Flevoland heeft zich een populatie bevers gevestigd; dieren die zijn ontsnapt uit Natuurpark Lelystad. En Limburg wisten bevers vanuit Duitsland op eigen houtje te bereiken. Daar bouwen ze in beekjes hun beroemde dammen. Ze knagen bomen en takken door, en stapelen die op elkaar. Water dat uit de grond opwelt kan dankzij de bouwconstructies niet wegstromen, waardoor de omgeving blank komt te staan. Precies wat de bevers willen. Als echte bouwvakkers dichten ze gaten in de dam met modder en werken dit netjes af met hun platte staart, die dienstdoet als een troffel. Plekken waar bevers leven zijn een ideale omgeving voor ijsvogels, kikkers, libellen en andere waterdieren. Zo creëren ze hun eigen stukje waterrijke natuur.

HET IS FASCINEREND VIND IK,
HOE DIEREN IN STAAT ZIJN OM
ALS LANDSCHAPSARCHITECTEN
HUN STEMPEL OP DE NATUUR
TE DRUKKEN.

In de Biesbosch gaat het er iets anders aan toe. Daar stroomt het water in de kreken alle kanten op en ontbreken waterbronnen zoals in de Limburgse beken. Dammen maakt de bever niet in de Biesbosch, maar hij bouwt er wel burchten. Met zijn oranje tanden, gewapend met het sterkste glazuur van alle dieren, knaagt de bever bomen om met een diameter tot wel tachtig centimeter. Tijdens het knagen slijten zijn tanden natuurlijk wel, waardoor ze ook goed scherp blijven, maar de bevertanden groeien ook steeds weer aan, zijn hele leven lang. Met takken en stenen is de bever in de weer om een burcht te maken; een bovengrondse constructie die wel vijf tot zes meter in doorsnede kan zijn. Net als bij de muskusrat ligt de ingang van de beverburcht onder het wateroppervlak. Ik bedenk me hoe leuk het zou zijn, wanneer de bever ook mijn woonomgeving zou ontdekken.

Het is fascinerend vind ik, hoe dieren in staat zijn om als landschapsarchitecten hun stempel op de natuur te drukken. Behalve de bever, de mol en de muskusrat, moet ik bijvoorbeeld denken aan schapen die met hun grazen de heide openhouden. Wilde zwijnen die met het omwoelen van de grond plantenzaden de kans geven om te ontkiemen. Ganzen, die met hun snavel als een snoeischaar het gras kortwieken. Of paarden, die de gewoonte hebben om als kudde steeds op dezelfde plek hun behoefte te doen, wat een gunstige uitwerking heeft op een rijk bodemleven.

Ik sta op, een vleug vers gemaaid gras stroomt mijn neus binnen. Het herinnert mij eraan hoe ik net als de dieren bezig was mijn eigen landschap te vormen. Alleen moet de grasmaaier me daarbij wel helpen.